

Afet Sonrası Geçici Barınmanın Kalıcı Barınmaya Dönüşümü Üzerine Literatür Analizi

Emine Şeyma Erkan^{1✉}, Elif Özer Yüksel²

¹Arş. Gör., İstanbul Rumeli Üniversitesi, Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü İstanbul

²Dr. Öğretim Üyesi, Gebze Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Kocaeli

Öz

Afetler, fiziksel yıkımların yanı sıra toplumsal sürdürülebilirliği tehdit eden çok katmanlı krizlere yol açmaktadır. Bu nedenle barınma ihtiyacı, acil müdahale ve uzun vadeli planlama açısından temel bir konudur. Afet sonrası geçici barınma çözümleri ise yalnızca geçici değil, kalıcı kullanıma dönüşebilen mekânsal yapılar olarak ele alınmalıdır. Bu çalışma, afet sonrası geçici barınma çözümlerinin kalıcı konutlara dönüşüm sürecini literatür temelli inceleyerek, geçici barınmanın fiziksel yapı üretiminin ötesinde sosyal, yönetsel ve mekânsal süreçlerle şekillenen çok katmanlı bir olgu olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmada farklı coğrafyalardan seçilen 16 akademik makale sistematik olarak analiz edilmiş; tipolojik sınıflandırma, geçiş niteliği ve tematik katkılar açısından incelenmiştir. Böylece, afet sonrası konut üretiminin aşamalarına, geçici birimlerin tasarımına ve kalıcıya dönüşümüne dair kapsamlı bir çerçeve sunulmaktadır. Analizler, çalışmaların ağırlıklı olarak fiziksel tasarım odaklı olduğunu, ancak süreç yönetimi, kullanıcı ihtiyaçları ve bağlamsal faktörlerle iç içe ele alındığını göstermektedir. Geçici konutların kalıcı yapılara dönüşme potansiyeli, kullanıcı müdahaleleri ve sosyal çevresel etkenlere bağlıdır. Ayrıca, kullanıcı katılımı, yerel bağlama duyarlılık ve sosyal sürdürülebilirlik unsurlarının önem kazandığını göstermektedir. Sonuç olarak, bu çalışma geçici barınma çözümlerinin kriz anına yönelik hızlı müdahalelerden öte, uzun vadeli, dönüşebilir ve bağlamsal uyumlu mekânsal stratejiler olarak ele alınması ve disiplinler arası yaklaşımlar gerektirdiğini göstermektedir. Geçici konutların kalıcı konuta dönüşümü, fiziksel yapının ötesinde sosyal ilişkiler, yönetim ve kültürel pratiklerle şekillenen karmaşık bir süreçtir. Bu nedenle, gelecek çalışmalarda çok aktörlü, esnek ve kullanıcı odaklı modellerin geliştirilmesine yönelik araştırmaların artırılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afet Konutu, Geçici Barınma, Geçiş barınağı, Literatür Analizi

A Literature Review on the Transition from Post-Disaster Temporary Shelter to Permanent Housing

ABSTRACT

Disasters not only cause physical destruction but also trigger multilayered crises that threaten social sustainability. In this context, housing emerges as a critical issue that must be addressed both through emergency interventions and long-term planning. Temporary shelter solutions should therefore be considered not merely as short-term responses but as spatial structures with the potential to evolve into permanent housing. This study examines the transformation of temporary shelters into permanent housing through a literature-based approach. It argues that temporary shelter is not solely a matter of physical construction, but a complex phenomenon shaped by social, administrative, and spatial processes. The study systematically analyzed 16 academic articles selected from different geographical contexts, examining them in terms of typological classification, transitional characteristics, and thematic contributions. Each was analyzed in terms of typological classification, transition characteristics, and thematic contributions. The study thus provides a comprehensive framework on how the literature addresses stages of post-disaster housing production, the design of temporary units, and their evolution toward permanence. The findings reveal that existing studies predominantly focus on physical design, yet highlight the significance of process management, user needs, and contextual factors. The transformation into permanent housing is closely linked to user interventions and socio-environmental dynamics. In addition, the importance of user participation, sensitivity to local context, and social sustainability is increasingly emphasized. In conclusion, temporary shelter solutions should be viewed as long-term, adaptable, and context-sensitive spatial strategies requiring interdisciplinary approaches. Future research should focus on developing flexible, user-centered, and multi-actor models.

Keywords: Disaster Housing, Temporary Housing, Transitional Shelter, Literature Analysis

1. GİRİŞ

Türkiye, coğrafi konumu, topoğrafik ve iklimsel özellikleri nedeniyle deprem, sel, heyelan, çığ ve orman yangını gibi birçok farklı afet türüne sıklıkla maruz kalan bir ülkedir. Özellikle büyük can ve mal kayıplarına yol açan depremler, ülkenin büyük bir bölümünü etkileyen ve sık tekrarlanan afetler arasında yer almaktadır. Bu afetler, yalnızca fiziksel yıkımla sınırlı kalmamakta; sosyal, ekonomik ve psikolojik boyutlarıyla da toplumsal yaşamı derinden sarsmaktadır. Afet sonrası dönemlerde en acil ve temel ihtiyaçlardan biri olan barınma hem bireylerin hem de toplumun toparlanma sürecinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, afet sonrası barınma çözümlerinin yapısal niteliği, sürekliliği ve kullanıcı ihtiyaçlarına yanıt verebilirliği, afet yönetiminde üzerinde önemle durulması gereken konular arasında yer almaktadır (Kadioğlu, 2008; Limoncu ve Bayülgen, 2005; Yılmaz, 2023).

Afet sonrası konutlar, genel olarak acil barınma, geçici barınma ve geçici konut olmak üzere üç kategoriye ayrılmaktadır. Acil barınma ile geçici konut arasındaki temel fark, kullanım süresine ilişkin belirsizliktir. Geçici konutlar, kalıcı konutların inşa edilip teslim edilmesine kadar geçen süre boyunca kullanılan yapılar olarak tanımlanmaktadır. Bu yapılar, genellikle kısa süreli kullanım amacıyla inşa edilmekle birlikte, afetzedelerin uzun vadeli barınma gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalabilmektedir (Cerrahoğlu ve Maden, 2024; Wagemann, 2017). Kalıcı konutların inşa süreci ise afetin büyüklüğü, etkilediği coğrafi alan, etkilenen nüfus ve konut sayısı, ekonomik koşullar ile yürürlükteki politikalar ve yasal düzenlemeler gibi birçok faktöre bağlı olarak uzayabilmektedir (Kennedy vd., 2008; Lines vd., 2022; Wagemann, 2017). Bu süreçte özellikle yerel yönetimlerin planlama, kaynak tahsisi ve uygulama konularındaki rolü belirleyici hale gelmektedir. Kalıcı konutların inşa sürecin uzaması, başlangıçta geçici olarak tasarlanan yapıların kullanıcıların kendi sosyal ve kültürel yaşam biçimleri, aile yapıları ve günlük ihtiyaçlarına uygun biçimde dönüştürülmesine; çoğu zaman da bu yapıların zamanla kalıcılılaşmasına neden olmaktadır (Cerrahoğlu ve Maden, 2024; Leon vd., 2009). Benzer biçimde, afet sonrası inşa edilen kalıcı konut alanlarında da kullanıcılar, mekânsal ve fonksiyonel ihtiyaçlarına göre konutlarında ve çevresinde değişiklikler yapmaktadır (Cortes ve Kang, 2016; Leon vd., 2009; Viscuso ve Zanelli, 2016). Özellikle kırsal bölgelerde, arsanın büyüklüğü ve konutun zemin oturma alanı gibi fiziksel koşullara bağlı olarak yeni mekân eklemeleri ya da kullanım düzeninde farklılaşmalar gözlenmektedir. Bu durum, literatürde çeşitli saha çalışmaları ile desteklenmektedir (Leon vd., 2009; Mira vd., 2014; Rahman, 2011; Shih ve Ravinia, 2020).

Afet sonrası barınma süreçlerinde önem taşıyan diğer bir kavram grubu ise geçiş barınağı, dönüşüme uygun geçici konut ve çekirdek konut yaklaşımlarıdır. Bu kavramlar, geçici konutların zaman içinde eklenerek ya da geliştirilerek kalıcı konut formuna dönüşmesini ifade etmekte ve barınma sürecini kesintisiz, esnek ve evrilebilir bir yapı olarak ele almaktadır (Bologna, 2020; Kavaklı ve Ekinci, 2023; Kennedy vd., 2008). Geçici konutlar, temel yaşamsal ihtiyaçları karşılamaya yönelik olarak yaşam alanı, ıslak hacim ve mutfak gibi sınırlı mekânsal birimlerden oluşurken; kalıcı konutlar mahremiyet ve bireysel alan ihtiyaçlarını da karşılayacak şekilde yatak odaları, salon ve oturma odası gibi daha kapsamlı mekânları içermektedir (Cerrahoğlu ve Maden, 2024; Cortes ve Kang, 2016; Kavaklı ve Ekinci, 2023).

Geçiş barınağı ve çekirdek konut yaklaşımları, afet sonrası barınma sürecine bütüncül ve esnek çözümler sunmayı amaçlamakta; geçici konutların kullanıcı ihtiyaçlarına göre zaman içinde geliştirilip kalıcı konutlara dönüştürülmesini hedeflemektedir (Bologna, 2020; Kavaklı ve Ekinci, 2023; Tafti ve Bashiri, 2022). Ancak uygulama sürecinde yaşanan politika değişiklikleri, ekonomik belirsizlikler, yerel yönetimlerin kapasite sorunları ve süreçlerin uzaması gibi faktörler, bu yöntemlerin toplam maliyetini artırmakta ve uygulama açısından zorluklar doğurmaktadır (Cerrahoğlu ve Maden, 2024; Kennedy vd., 2008; Wagemann, 2017). Bu nedenle, geçici ve kalıcı konutların ayrı ayrı inşa edilmesine kıyasla daha maliyetli olma riski bulunmaktadır (Kennedy vd., 2008; Lines vd., 2022). Bununla birlikte, mevcut konut üretim politikalarının ve tasarım yaklaşımlarının esneklikten uzak oluşu, bu dönüşüm sürecinin kullanıcılar açısından sorunlu işlemesine neden olabilmektedir. Afetzedelerin barınma alanlarına yönelik aktif müdahaleleri, gündelik yaşam pratikleri, toplumsal ilişkiler ve kültürel gereksinimler doğrultusunda şekillenmekte; bu da geçici konutların yalnızca fiziksel birer çözüm değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel adaptasyonu mümkün kılan esnek yapılar olarak

değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu nedenle uzun vadede sosyal uyumun güçlenmesi, kullanıcı memnuniyetinin artması ve kaynakların daha verimli kullanımı gibi avantajlar sunması nedeniyle, yalnızca ilk yatırım maliyetleri değil, mekânsal sürdürülebilirlik ve kullanıcıların mekâna aidiyet duygusu gibi nitelikler de değerlendirmeye alınmalıdır (Cerrahoğlu ve Maden, 2024; Leon vd., 2009; Rahman, 2011).

Literatür taramaları, bu yaklaşımların ağırlıklı olarak kırsal yerleşim alanlarında, az katlı veya tek katlı müstakil konut tipolojileri üzerinden ele alındığını göstermektedir. Ayrıca, kullanıcı katılımına dayalı konut üretim modellerinin de çoğunlukla kırsal bağlamlarda uygulandığı gözlenmektedir (Kennedy vd., 2008; Leon vd., 2009; Rahman, 2011; Shih ve Ravinia, 2020). Bu durum, mekânsal yapılaşma biçiminin düşük yoğunluklu ve sınırlı nüfuslu alanlarda daha kolay hayata geçirilebildiğine işaret etmektedir. Öte yandan, literatürde büyük ölçekli afet senaryolarında, çok sayıda yapının zarar gördüğü ve yüksek nüfusun etkilendiği yoğun yerleşim alanlarında bu tür konut modellerinin uygulanabilirliğine ilişkin sınırlı veri bulunmaktadır. Bu bağlamda, geçiş barınağı ve çekirdek konut sistemlerinin büyük ölçekli ve yoğun yerleşimlerde nasıl adapte edilebileceği, hangi koşullarda uygulanabilir olacağı ve ölçeklendirilebilirliğine dair çalışmaların artırılması gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı, afet sonrası geçici barınma çözümlerinin kalıcı konutlara dönüşüm süreçlerini sosyal, mekânsal ve yönetişimsel boyutlarıyla değerlendirmektir. Sistematik literatür taraması ve nitel analiz yoluyla yürütülen çalışma, geçici konutların dönüşüm biçimlerini ve bu süreci etkileyen temel temaları ortaya koymayı hedeflemektedir. Geçici barınmanın yalnızca fiziksel yapı üretimiyle sınırlı olmadığı; uzun vadeli, esnek ve katılımcı yaklaşımlar gerektiren bir planlama konusu olduğu vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda çalışma, kullanıcı merkezli ve sürdürülebilir modellerin geliştirilmesine katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Araştırma, sistematik literatür taraması ve meta-analiz yöntemleriyle yürütülmektedir. İlk aşamada, geçici barınma çözümleri ile bu yapıların kalıcı konutlara dönüşümüne odaklanan uluslararası akademik çalışmalar, belirli kapsam kriterlerine göre sınıflandırılmıştır. Takip eden aşamada ise seçilen çalışmalarda yer alan nicel ve nitel veriler sistematik olarak değerlendirilerek analiz edilmiştir.

Çalışma sonucunda ise afet sonrası geçici barınma çözümlerinin yalnızca fiziksel yapı üretimiyle sınırlı kalmadığı; sosyal, mekânsal ve yönetsel boyutları içeren çok katmanlı bir dönüşüm süreci olduğu ortaya konmuştur. Kullanıcı müdahaleleriyle şekillenen geçici konutların zamanla kalıcı yapılara dönüşebildiği, ancak yönetim, esneklik ve yaşanabilirlik gibi stratejik unsurların literatürde görece sınırlı yer bulduğu gösterilmiştir. Bu durum, geçici barınma süreçlerinin sürdürülebilir, esnek ve kullanıcı odaklı bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

2. METODOLOJİ

Bu çalışmada, afet sonrası geçici konutlardan kalıcı konutlara dönüşüm süreçlerini ele alan ulusal ve uluslararası literatür, uluslararası veri tabanları üzerinden sistematik bir yaklaşımla incelenmiştir. Çalışma yöntemi; literatür taraması, sistematik eleme ve nitel analiz olmak üzere üç temel aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar, Şekil 1’de yer alan iş akış şemasında görülmektedir.

Literatür taraması; Scopus, ScienceDirect ve Web of Science veri tabanları üzerinden yapılmıştır. Literatür tarama süreci; “başlık, özet ve anahtar kelime” alanında;

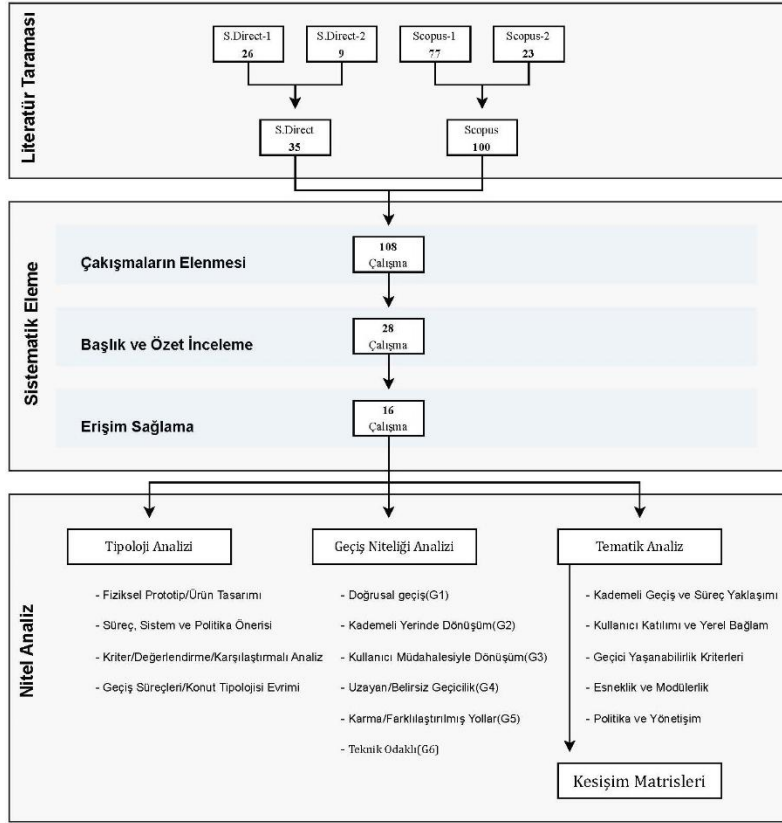
- Post-disaster housing solutions / Afet sonrası konut çözümleri
- Transition of temporary housing/shelter / Geçici konutların dönüşümü
- Temporary housing/shelter / Geçici konut/barınma
- Transitional shelter / Geçiş barınağı
- User-initiated transformations / Kullanıcı katılımlı dönüşümler
- Disaster housing / Afet konutu
- Core housing / Çekirdek konut

olmak üzere yedi temel anahtar kavram, çeşitli kombinasyonlarla “AND” ve “OR” bağlaçları kullanılarak eşleştirilmiştir. Bu eşleştirmeler sonucunda elde edilen çalışmalar, konu ile ilişkili olma düzeyine göre içeriksel

olarak değerlendirilmiş ve tarama kümeleri belirlenmiştir. Bu kapsamda ScienceDirect (SD) ve Scopus(Sc) için ikiye, Web of Science(WOS) için bir tarama kümesi oluşturulmuştur.

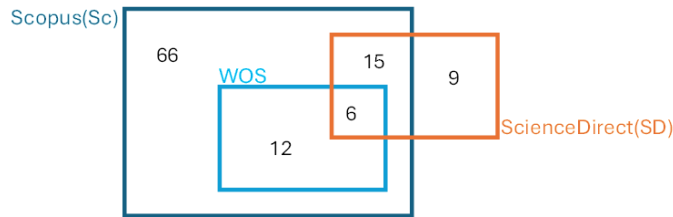
Oluşturulan bu kümeler ve elde edilen çalışma sayıları aşağıdaki gibidir:

- SD1: “Disaster” AND “transitional shelter” → 28 çalışma
- SD2: “Disaster” AND “transition of temporary housing” → 9 çalışma
- Sc1: “Disaster” AND “transitional shelter” OR “user-initiated transformations” → 77 çalışma
- Sc2: “Disaster” AND “transition of temporary housing” → 23 çalışma
- WOS: “Disaster” AND “transitional shelter” OR “user-initiated transformations” → 18 çalışma

Şekil 1. Yöntem ve İş Akış Diyagramı

Literatür tarama aşamasında toplam 155 çalışma elde edilmiştir. Başlıklar ve yazar bilgileri karşılaştırılarak içerik tekrarları ve veri tabanı çakışmaları analiz edilmiştir. Şekil 2’de veri tabanları ve veri tabanlarından elde edilen kaynak sayıları görülmektedir. Bu inceleme sonucunda, Web of Science veri tabanındaki 18 çalışmanın tamamının Scopus ve ScienceDirect Veri Tabanlarında yer aldığı ve bazı çalışmaların hem Scopus(Sc) hemde ScienceDirect(SD) veri tabanında yer aldığı belirlenmiştir. Bu nedenle Web of Science kapsam dışı bırakılmıştır.

Şekil 2. Veri Tabanlarında Ulaşılan Kaynak Sayıları

Sistematiik eleme ve sınıflandırma sürecinde, öncelikle farklı tarama kümelerinde yer alan çıkışan çalışmalar ayıklanmış ve toplam 108 çalışma belirlenmiştir. Bu çalışmalar, başlık ve özet incelemeleri yoluyla içerik açısından değerlendirilmiştir. İncelenen 108 çalışmanın büyük çoğunluğunda geçici konut sistemleri ve tipolojileri ele alınmaktadır. Bu çalışmaların önemli bir bölümü, geçici konutların sürdürülebilirlik ve dayanıklılık özelliklerinin artırılması yoluyla yapıların kullanım ömrünün uzatılmasına odaklanmaktadır. Ayrıca, geçici konutlarda barınan bireylerin psikolojik durumları ve geçiş süreçlerinin ruhsal etkileri üzerine yapılan analizler de literatürde sıkça yer almaktadır. Buna karşın, geçici konutların belirli bir planlama süreci çerçevesinde kalıcı konutlara dönüştürülmesine yönelik çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu ana temaların dışında kalan az sayıdaki çalışmada ise afet sonrası ortaya çıkan sağlık problemleri, evsizlik sorunu ve afet sürecine ilişkin operasyonel yönetim konuları ele alınmıştır. Bu değerlendirme doğrultusunda aşağıdaki odaklara sahip çalışmalar seçilmiş, diğerleri analiz süreci için kapsam dışı bırakılmıştır:

- Geçici konutların kalıcı konutlara fiziksel dönüşümünü ele alan çalışmalar
- Geçici konutların uzun süreli ve kalıcı kullanımlarına odaklanan çalışmalar
- Kullanıcı müdahaleleriyle geçici yapıların mekânsal olarak dönüştürülmesini konu edinen çalışmalar

Bu ölçütler doğrultusunda analiz için toplam 28 çalışma seçilmiş, ancak yalnızca 16'sına açık erişim kaynaklar aracılığıyla ulaşılabilmektedir. Açık erişimi sağlanabilen bu 16 çalışma, Tipoloji, Geçiş Niteliği ve Tematik analiz yapılarak incelenmiştir.

Tipoloji analizinde, her bir yayının afet sonrası konut sürecini hangi açıdan ele aldığı ve hangi alanlarda katkı sunduğu belirlenmiş ve yayınlar içeriklerine göre sınıflandırılmıştır. Her yayın, birincil ve ikincil katkı alanları temelinde değerlendirilmiştir. Bu sayede hem özgün katkılar hem de çok boyutluluk dikkate alınarak katmanlı bir sınıflandırma yapılmıştır.

Geçiş niteliği analizinde, geçici konutlardan kalıcı konutlara geçiş süreçlerinin ele alınış biçimi, çalışmaların temel analiz ölçütlerinden biri olarak kullanılmıştır. Her çalışma, önerdiği ya da gözlemlediği geçiş biçimine göre sınıflandırılmış; böylece literatürdeki geçiş yaklaşımları karşılaştırılabilir ve bütüncül biçimde değerlendirilebilir hâle getirilmiştir.

Tematik analiz aşamasında, çalışmalarda tekrar eden kavramsal çerçeveler belirlenmiş ve bu temalar altında içerik yoğunluğu analiz edilmiştir. Her yayındaki anahtar içerik unsurları ilgili temalarla eşleştirilmiş; her tema için çalışmanın katkı düzeyi "Var", "Dolaylı/Sınırlı" ve "Yok" olmak üzere üç düzeyde kodlanmıştır. Temalar arası ilişkiler de analiz edilmiş; bulgular kesişim matrisleri ve de ısı haritası aracılığıyla görselleştirilmiştir. Bu analizler ile literatürdeki eğilimler, öncelikler ve eksiklikler çok boyutlu bir perspektif ile değerlendirilmiştir.

3. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Bu bölümde, geçici barınma literatürüne ait seçilen 16 çalışmanın yapısal, yönetsel ve kullanıcı odaklı katkıları çeşitli analiz başlıkları altında sistematik biçimde çözümlenmiş; elde edilen veriler bütüncül bir değerlendirme çerçevesinde yorumlanmıştır. Aşağıda incelenen 16 çalışma kısaca özetlenmiştir.

Alshawawreh vd. (2020), 24 farklı barınma çözümünü sosyal, çevresel ve ekonomik sürdürülebilirlik kriterleri açısından karşılaştırmayı amaçlamıştır. Literatür taramasına dayalı analizlerinde, mevcut çözümlerin büyük ölçüde kullanıcı ihtiyaçlarını karşılamadığı, iç mekânların sosyal olarak yetersiz, kullanılan malzemelerin çevresel olarak zararlı ve maliyetlerin yüksek olduğunu göstermişlerdir. Sonuç olarak, gelecekteki barınma çözümlerinin bütüncül ve kullanıcı odaklı bir yaklaşımla geliştirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır (Alshawawreh vd., 2020).

Bologna (2020), geçici barınma sistemlerinin kalıcılığa geçişteki rolünü teknik kontrol araçları ve deneysel prototipler üzerinden incelemiştir. İtalya'da geliştirilen ReveR ve MIA sistemlerini teknik performans ve sürdürülebilirlik açısından karşılaştırarak, meta-proje yaklaşımıyla yeniden kullanım ve modülerliğin önemini ortaya koymuştur. Yazar, teknik yeterlilik kadar planlı geçiş stratejileri ve yeniden kullanım potansiyelinin de barınma çözümlerine entegre edilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Bologna, 2020).

Cerrahoğlu ve Maden (2024), afet sonrası barınma ihtiyacına yönelik esnek, modüler ve dönüştürülebilir bir barınma birimi tasarlamayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda, literatür taraması ile tasarım kriterlerini belirlemiş, 3D modelleme ve senaryo üretimi yöntemlerini kullanarak prototip birim geliştirmiştir. Katlanabilir ve modüler yapısıyla öne çıkan bu birimi, İzmir’deki vaka alanlarında senaryo yerleşimleriyle test eden yazarlar, geçici barınma çözümlerinin yalnızca fiziksel değil aynı zamanda sosyal gerekliliklere de esnek biçimde yanıt vermesi gerektiğini vurgulamıştır (Cerrahoğlu ve Maden, 2024).

Cortes ve Kang (2016), Filipinler’de inşa edilen geçici ahşap barınakların yapısal performansını değerlendirmeyi amaçlamıştır. Yazarlar, 1:1 ölçekte gerçekleştirdikleri yük testleriyle yanal taşıma kapasitesi ve EPB (Elevated Post Bases – Yükseltilmiş Kolon Tabanı) bağlantı sistemlerinin davranışını analiz etmiştir. Çalışma sonucunda, genel yapı güvenli bulunmakla birlikte temel bağlantı noktalarının iyileştirilmesi gerektiği önerilmiştir (Cortes ve Kang, 2016).

Kavaklı ve Ekinci (2023), afet sonrası barınma sistemlerinin değerlendirilmesinde bölgesel farkların dikkate alınması gerektiğini ileri sürmüştür. Türkiye’den dört farklı bölge seçerek iklim, yoğunluk, erişim ve hane yapısı gibi parametreler doğrultusunda kriter ağırlıklarını belirleyen yazarlar, çok kriterli karar verme (ÇKKV) yöntemiyle prototipleri bölgelere özgü biçimde değerlendirmiştir. Bu doğrultuda, bağlamdan bağımsız geliştirilen modellerin başarısız olabileceğini ve her bölgeye özgü çözümler geliştirilmesi gerektiğini savunmuşlardır (Kavaklı ve Ekinci, 2023).

Kennedy vd. (2008), Aceh ve Sri Lanka’daki afet sonrası konut süreçlerini Güvenlik, güvence ve geçim kaynakları; Geçici barınma sürecinin kalıcı yerleşimle bağlantısı; Adalet ve eşitlik; Afet yardımı ile kalkınma olmak üzere “Build Back Better” ilkeleri çerçevesinde değerlendirmiştir. Alan gözlemleri, politika analizleri ve uygulayıcı görüşmeleri yoluyla, geçici konutların yapısal olduğu kadar sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik açısından da ele alınması gerektiğini ortaya koymuşlardır. Sonuç olarak, yerel halkın katılımı ve mekânların kültürel uyumu ön plana çıkarılmış; hatta “Build Back Safer” ifadesinin daha kapsayıcı olduğu savunulmuştur (Kennedy vd., 2008).

Kotani vd. (2020), Nepal’in kırsal bölgelerinde afet sonrası konut geçiş süreçlerini 124 hane üzerinde saha çalışması ile analiz etmiştir. Görüşmeler ve mekânsal analizler yoluyla geçiş yollarını sınıflandıran yazarlar, sürecin sosyal, ekonomik ve fiziksel koşullara göre değiştiğini ortaya koymuştur. Sonuç olarak, tek tip modellerin yetersiz kaldığını ve geçici barınmanın yerel dinamiklere duyarlı, planlı ve esnek bir yaklaşımla yürütülmesi gerektiğini savunmuşlardır (Kotani vd., 2020).

Leon vd.(2009) çalışmasında 23 farklı geçici barınma projelerini inceleyerek geçici barınmanın yalnızca fiziksel bir yerleşim biçimi değil, aynı zamanda çok boyutlu bir süreç olduğunu ortaya koymayı amaçlamıştır. Literatür taraması ve çeşitli saha raporlarına dayanan bu analizde, barınma süreci; geçim kaynaklarına erişim, güvenlik, toplumsal iyileşme ve dayanışma gibi sosyal boyutlarla birlikte ele alınmıştır. Leon vd.(2009), geçici barınma süreçlerinin etkin yönetimi için arazi seçimi, kullanıcı katılım düzeyi, mülkiyet düzenlemeleri ve lojistik planlamanın kritik öneme sahip olduğunu vurgulamıştır. Çalışmanın sonucunda yazar, geçici barınma uygulamalarının başarısının, yerel kapasitenin tanınması ve sürece aktif olarak entegre edilmesiyle doğrudan ilişkili olduğunu ileri sürmüştür. (Leon vd., 2009)

Lines vd. (2022), Endonezya’daki 2018 Lombok Depremi sonrası 195 hane üzerinden konut geçiş süreçlerini incelemiştir. Anketler, gözlemler ve görüşmelere dayalı analizle, acil barınmadan kalıcı konuta uzanan altı aşamalı bir geçiş tipolojisi geliştirmiştir. Yazarlar, sürecin beklenenden uzun sürdüğünü, ancak yerel liderlik ve topluluk katılımının iyileşme sürecini hızlandırdığını ortaya koymuştur. Bu çerçevede geçici barınmanın planlı bir sistemle desteklenmesi gerektiğini vurgulamışlardır (Lines vd., 2022).

Mira vd. (2014), geçici barınma yapıları için mühendislik temelli, rijit ve hızlı kurulabilen makaslı kemer sistemi geliştirmiştir. Yapının dayanıklılığı sonlu eleman (Finite Element Method - FEM) analizleriyle değerlendirilmiş, deneysel testlerle de desteklenmiştir. Sonuç olarak, bu tür yapısal çözümlerin afet sonrası acil barınma koşulları için teknik açıdan uygulanabilir ve güvenli olduğu kanıtlanmıştır (Mira vd., 2014).

Rahman (2011), Bangladeş'teki üç farklı yardım evi modelini kullanıcı beklentileri doğrultusunda değerlendirmiştir. Alan çalışmaları, çizimler ve odak grup görüşmeleri ile yürütülen çalışmada, kullanıcı katılımının yüksek olduğu modellerde aidiyet duygusunun geliştiği ve yapıların zamanla kalıcı konutlara dönüştüğü gözlemlenmiştir. Sonuç olarak, barınma çözümlerinin yalnızca teknik güvenlik açısından değil; sosyal uyum ve kullanıcı katılımı açısından da değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur (Rahman, 2011).

Shih ve Ravinia (2020), Filipinler'in kırsal bölgelerinde Haiyan Tayfunu sonrası uygulanmak üzere geliştirilen "Ocho Balay" adlı kalıcı barınma modelini tanıtmıştır. Yazarlar, kullanıcı görüşmeleri ve anketlerle ihtiyaç analizlerini gerçekleştirmiş, geleneksel teknikler ve yerel malzemelere dayanan esnek ve modüler bir yapı tasarlamıştır. Sonuç olarak, afet sonrası kalıcı barınmanın başarılı olabilmesi için yerel kültürle uyumlu, katılımcı ve kullanıcı odaklı bir tasarım süreci gerektiğini göstermiştir (Shih ve Ravinia, 2020).

Tafti ve Bashiri (2022), afet sonrası konut geçişlerinin hane düzeyinde farklı biçimlerde gerçekleştiğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Görüşmeler ve kurumsal analizlerle dört farklı geçiş tipi tanımlayan yazarlar, süreçte toplumsal eşitsizlik, kira erişimi ve aidiyet gibi faktörlerin belirleyici rol oynadığını ortaya koymuştur. Bu bağlamda, geçici barınma politikalarının esnek, kapsayıcı ve sosyo-ekonomik çeşitliliğe duyarlı biçimde tasarlanması gerektiğini savunmuşlardır (Tafti ve Bashiri, 2022).

Viscuso ve Zanelli (2016), aşırı iklim koşullarına uygun, ısı yalıtımı ve taşınabilirlik özellikleri öne çıkan üç farklı prototipi geliştirmiş ve test etmiştir. Laboratuvar ve saha ortamında yapılan değerlendirmeler sonucunda, "Cocoon" adlı sistemin dayanıklılık, kompaktlık ve sürdürülebilirlik açısından en başarılı çözüm olduğu belirlenmiştir. Yazarlar, geçici barınma tasarımlarında malzeme seçimi ve iklim koşullarına duyarlılığın temel belirleyici olduğunu vurgulamıştır (Viscuso ve Zanelli, 2016).

Wagemann(2017) afet sonrası geçici konutların kullanıcılar tarafından nasıl dönüştürüldüğünü incelemeyi amaçlamıştır. Çalışması 2012 yılında Şili ve Peru'daki 27 geçici konut üzerinde yaptığı alan çalışmasına dayanmaktadır. Çalışmada kullanıcılar ile görüşmeler, sahada gözlemler ve yapısal incelemeler yapmış ve kullanıcıların konutlara yaptığı fiziksel ve mekânsal müdahaleleri analiz etmiştir. Çalışmada konutlarda yapılan değişiklikler; veranda ekleme, iç mekân bölme, yalıtım ve kültürel uyum açısından dönüştürülen konut örnekleri ile açıklanmıştır. Sonuç olarak, geçici yapıların kullanıcı ihtiyaçlarına göre kaçınılmaz olarak değiştiğini, bu nedenle esnek ve dönüştürülebilir şekilde tasarlanması gerektiği veya gereksinimlere göre tasarım yapılması gerektiğini vurgulamaktadır (Wagemann, 2017).

Wagemann ve Moris (2018), Şili bağlamında yürüttükleri çalışmada, geçici barınma süreçlerinin yaşanabilirlik ilkeleriyle bütünleşmesi gerektiğini savunmuş ve bu kapsamda "transitional habitability" kavramını ortaya koymuştur. Literatür, saha uygulamaları ve kurumsal iş birlikleri üzerinden geliştirdikleri çözüm matrisiyle, mülkiyet yapısı ve risk düzeyine göre farklı sosyo-ekonomik gruplara hitap eden esnek stratejiler geliştirmiştir. Sonuç olarak, geçici barınma sistemlerinin sosyal ve yönetsel boyutları da içerecek şekilde bütüncül planlanması gerektiği vurgulanmıştır (Wagemann ve Moris, 2018).

3.1. Tipoloji ve Geçiş Niteliği Analizi

Bu bölümde, literatürdeki çalışmaların afet sonrası barınma sürecine katkıları hem içerik tipolojileri hem de geçici konuttan kalıcı konuta uzanan geçiş biçimleri üzerinden çok boyutlu olarak değerlendirilmiştir.

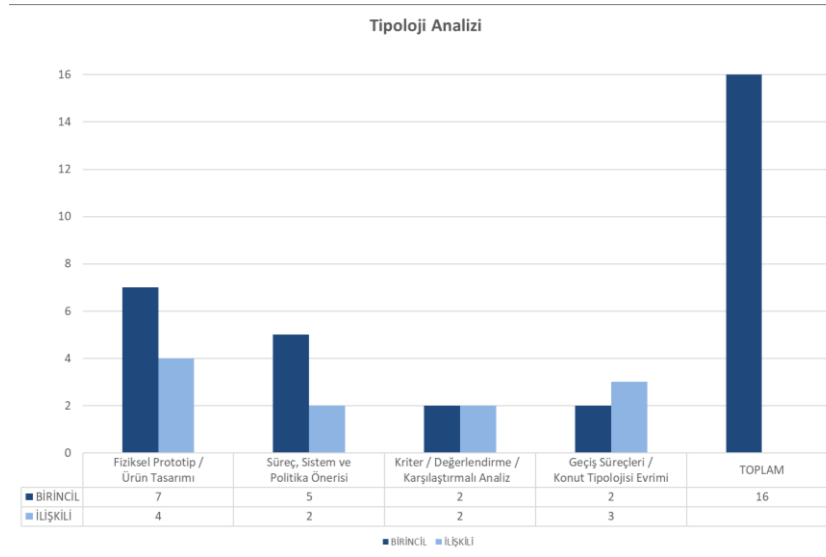
3.1.1. Tipoloji ve Geçiş Niteliği Analizi

Çalışma kapsamında incelenen 16 makale, afet sonrası konut üretim sürecinin hangi aşamasını incelediğine, çalışma kapsamı ve yöntemine göre;

- Fiziksel Prototip/Ürün Tasarımı
- Süreç, Sistem ve Politika Önerisi
- Kriter/Değerlendirme/Karşılaştırmalı Analiz
- Geçiş Süreçleri/Konut Tipolojisi Evrimi

olmak üzere dört başlık altında tipolojik olarak sınıflandırılmıştır. Her bir makalenin hem baskın tipolojisi hem de diğer alanlarla olan çok yönlü ilişkilerini ortaya koyabilmek amacıyla, çalışmalar öncelikle yalnızca bir başlık altında “birincil” olarak sınıflandırılmıştır. Bununla birlikte, makale içeriğinde başka bir alan ile anlamlı bir bağ kuruluyorsa, bu durum ayrıca “ilişkili” olarak belirtilerek çok katmanlı katkılar da ortaya koyulmuştur.

Şekil 3’de hangi tipoloji de kaç tane birincil kaç tane ilişkili makalenin olduğu hem tablo hem grafik olarak görülmektedir. “Fiziksel prototip/ürün tasarımı” başlığında toplam 7 makale birincil olarak yer alırken, bu başlıkla ilişkili olarak sınıflandırılan 4 makale daha tespit edilmiştir. “Süreç, sistem ve politika önerisi” başlığında 5 makale birincil olarak sınıflandırılmıştır. Bu grupta yer alan çalışmalar özellikle geçici barınma süreçlerinin sosyo-kültürel bağlamda nasıl yönetileceği, kullanıcı katılımı, yönetim mekanizmaları ve yerel kapasitenin nasıl dahil edileceği gibi konulara odaklanmaktadır. İlişkili olarak da bu başlığa temas eden 4 makale bulunmaktadır. “Fiziksel prototip/ürün tasarımı” ve “Süreç, sistem ve politika önerisi” başlığı altında birincil ve ilişkili makaleler incelendiğinde literatürde fiziksel barınma ürünlerine yönelik çözüm üretiminin oldukça yoğun olduğu, ancak bazı çalışmalarda bu çözümlerin daha çok süreç veya değerlendirme bağlamında ele alındığı söylenebilmektedir. “Kriter/değerlendirme/karşılaştırmalı analiz” başlığı altında 2 makale birincil, 2 makale ise ilişkili olarak yer almıştır. Bu durum, nicel ve çok-kriterli değerlendirme yaklaşımlarının sınırlı sayıda çalışmada sistematik olarak uygulandığını göstermektedir. “Geçiş süreçleri/konut tipolojisi evrimi” ise 2 makale tarafından birincil olarak temsil edilmiştir. Bununla birlikte bu başlıkla ilişkili olarak 3 farklı çalışmada konutun zaman içindeki dönüşümü ya da kullanıcı müdahalesi üzerinden bu temaya katkı sağlamaktadır. Bu durum, geçici barınma birimlerinin zamanla değişim/evrim gösteren yapılar olarak ele alındığı çok sayıda örnek bulunduğunu ancak bunun sistematik bir tipoloji olarak daha sınırlı işlendiğini göstermektedir.

Şekil 3. Tipoloji Analizi Veri Grafiği

Yapılan tipoloji analizi ve grafiğine göre geçici barınma literatürü çok boyutlu ve disiplinler arası bir yapı sergilemektedir. Özellikle “Fiziksel prototip/ürün tasarımı” ile “Süreç, sistem ve politika önerisi” başlıkları, diğer temalarla en fazla kesişen alanlar olarak öne çıkmakta; bu durum, geçici konut üretiminde teknik çözüm geliştirme ile sosyal ve yönetsel planlamanın birlikte ele alınması gerektiğini ifade etmektedir. Literatür ağırlıklı olarak fiziksel ürün ve prototip geliştirmeye odaklansa da bu yaklaşımın tek başına yeterli olmadığı; süreç yönetimi, kullanıcı katılımı, mekânsal dönüşüm ve bağlamsal değerlendirme gibi unsurların giderek daha fazla önem kazandığı görülmektedir. Temalar arası geçişkenlik, geçici barınmanın yalnızca bir mimarlık/mühendislik konusu değil, aynı zamanda toplumsal, yönetsel ve mekânsal boyutları olan bütüncül bir sorun alanı olarak ele alındığını göstermektedir. Bu bağlamda geçici barınma, yalnızca fiziksel bir tasarım problemi değil, aynı zamanda kapsamlı bir planlama, sosyo-politik yönetim ve kullanıcı deneyimi meselesi olarak değerlendirilmelidir.

3.1.2. Geçiş Niteliği Analizi

Bu çalışma kapsamında incelenen 16 makale, afet sonrası geçici barınmadan kalıcı konuta geçiş süreçlerini farklı süreçler şeklinde ele almıştır. Makalelerde önerilen ya da gözlemlenen geçiş yolları; toplumsal bağlam, mülkiyet yapısı, kullanıcı profili, devlet politikaları ve tasarım müdahaleleri gibi değişkenlere bağlı olarak farklılaşmaktadır. Bu çerçevede, literatürdeki geçiş yolları;

- Doğrusal Geçiş(G1)
- Kademeli Yerinde Dönüşüm(G2)
- Kullanıcı Müdahalesiyle Dönüşüm(G3)
- Uzayan/Belirsiz Geçicilik(G4)
- Karma/Farklılaştırılmış Yollar(G5)
- Teknik Odaklı(G6) (geçiş sürecine hiç temas etmeyen çalışmalar)

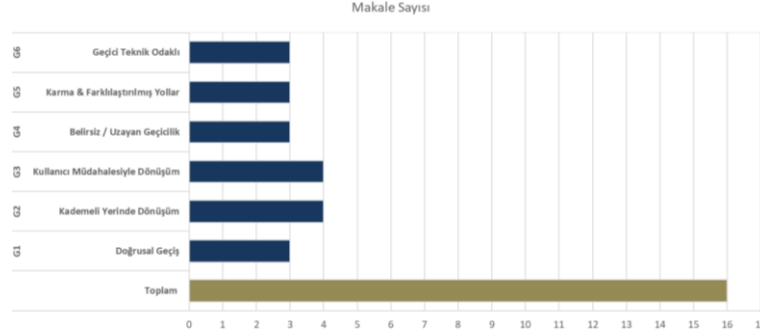
olmak üzere 6 ana grup altında toplanmıştır. Doğrusal Geçiş(G1) planlı, lineer biçimde acil durumdan geçici barınmaya, oradan da kalıcı konuta geçişi ifade etmektedir. Genellikle devlet destekli, yapılaşmanın denetimli olduğu örneklerde görülmektedir. Kademeli Yerinde Dönüşüm(G2) afetzedelerin kendi arsa ya da evlerinde geçici olarak barınarak zamanla yapıyı dönüştürmesini ifade etmektedir. Yerinde inşa ilkesine dayanmaktadır. Kullanıcı Müdahalesiyle Dönüşüm(G3) başlangıçta geçici olan yapıların kullanıcı tarafından ekleme, büyütme gibi müdahaleleri ile kalıcı hale gelme sürecini ifade etmektedir. Genelde planlı olarak gerçekleşmemektedir. Gereksinimler çerçevesinde kullanıcılar birbirinden farklı müdahalelerde bulunmaktadır. Uzayan/Belirsiz Geçicilik(G4) yetersiz planlama, sosyal dışlanma ya da ekonomik imkânsızlıklar nedeniyle geçici konutlarda uzun süreli yaşanmasını ifade etmektedir. Karma/Farklılaştırılmış Yollar(G5) ise geçiş yollarının tek bir modele indirgenemediği; sosyal, fiziksel ve ekonomik değişkenlere göre çeşitlendiği durumları ifade etmektedir. Teknik Odaklı(G6) grubu ise geçici yapıları yalnızca teknik ve yapısal performans açısından değerlendirerek, geçiş sürecine dair doğrudan analiz içermemektedir. Tablo 1’de Geçiş yolu kodu ve adına göre geçiş yolunun ilerleyişi, makale sayısı ve kısaca nasıl bir süreç olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Geçiş Yolu ve Niteliği

Geçiş Yolu Kodu ve Adı	Geçiş Yolu	Makale Sayısı	Açıklama
G1 Doğrusal Geçiş	Acil → Geçici → Kalıcı	3	Planlı, kısa sürede geçiş. Genelde devlet destekli.
G2 Kademeli Yerinde Dönüşüm	Acil → Ev arsasında geçici → Yerinde kalıcı	4	Arsa sahiplerinin aşamalı konut inşası
G3 Kullanıcı Müdahalesiyle Dönüşüm	Geçici → Kalıcıya evrilme (ekleme / geliştirme)	4	Bireysel dönüşümle yapılar kalıcı hale gelir
G4 Belirsiz / Uzayan Geçicilik	Geçici → Süresiz geçici yaşam	3	Geçiş başarılamamış
G5 Karma ve Farklılaştırılmış Yollar	Kişiyeye özel geçiş yolları (risk, sahiplik durumuna göre değişen)	3	Çeşitli çözüm matrisleriyle önerilmiş çoklu yol
G6 Geçici Teknik Odaklı	Yalnız geçici konuta odaklanılmış (kalıcı geçiş önerilmemiş)	3	Yapı testi / prototip geliştirme çalışmaları
TOPLAM		16	

Geçiş yollarının dağılımı Şekil 4’de çubuk grafik olarak görülmektedir. Kademeli ve dönüşümlü geçiş yolları (G2 ve G3), doğrusal geçişten(G1) daha fazla çalışmada yer almaktadır. Bu bağlamda sahada geçişlerin çoğunlukla kullanıcı müdahalesi ya da yerinde yeniden yapılanma yoluyla gerçekleşmektedir. Ayrıca kullanıcı müdahalesi ile dönüşüm (G3), genellikle planlı bir senaryo olarak değil kullanıcıların kendi çabasıyla ve

gereksinimleri doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Bu durum da geçici konutun esnekliğinin ve müdahaleye açıklığının önemini vurgulamaktadır. Uzayan ya da başarısız geçiş (G4) örnekleri, çoğu zaman düşük gelirli veya kiracı gruplar için geçerli olmaktadır. Bu durum, afet sonrası politikaların kapsayıcılığını ve adaletli erişimi sorgulama ihtiyacını ortaya koymaktadır. Ayrıca Kademeli yerinde dönüşüm(G2) örneklerinde de dönüşüm mülkiyet güvencesi olan haneler için uygulanabilirken; kiracılar, geçici kamp alanlarında kalanlar gibi gruplar sistem dışında kalmaktadır.

Şekil 4. Geçiş Yolu Dağılımı

Bu bağlamda; Afet sonrası barınma süreçleri doğrusal değildir. Pratikte çok çeşitli geçiş yolları mevcuttur. Ayrıca kullanıcı katılımı, yerel bağlam ve sosyo-ekonomik durum, geçiş yolunun şeklini doğrudan etkilemektedir. Geçiş yollarının tanımlanması ve analizlerinin yapılması hem politika geliştiriciler hem de tasarımcılar için kritik önem taşımaktadır.

3. 2. Tematik Analiz ve Kesişim Matrisleri

Tematik analiz ve kesişim matrisleri, afet sonrası geçici barınmaya dair akademik literatürde öne çıkan temaları bütüncül şekilde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Beş ana tema üzerinden yapılan analizde, temaların hem bireysel düzeyde hem de birbirleriyle olan ilişkileri nicel ve görsel tekniklerle ortaya konmuştur. Bu kapsamda, temaların literatürdeki ağırlığı ile birlikte birbirini nasıl tamamladıkları da ısı haritaları ve radar grafik aracılığıyla somutlaştırılmıştır. Çalışmada tematik analiz;

- Kademeli Geçiş ve Süreç Yaklaşımı,
- Kullanıcı Katılımı ve Yerel Bağlam,
- Geçici Yaşanabilirlik Kriterleri,
- Esneklik ve Modülerlik
- Politika ve Yönetişim

olmak üzere beş ana tema altında yapılmıştır. Her bir tema kapsamında, ilgili konuların çalışmalarda ne ölçüde ele alındığı “**Var**”, “**Dolaylı/Sınırlı**” ve “**Yok**” olmak üzere üç düzeyde sınıflandırılarak değerlendirilmiştir. Kademeli Geçiş ve Süreç Yaklaşımı teması altında, geçici konuttan kalıcı konuta geçiş sürecinin ele alınıp alınmadığı; Kullanıcı Katılımı ve Yerel Bağlam temasında, afet sonrası konut tasarımında yerel bağlamın etkisi ile kullanıcıların bu süreçteki rolleri ve katkılarının değerlendirilip değerlendirilmediği; Geçici Yaşanabilirlik Kriterleri başlığında, geçici konutlarda mahremiyet, güvenlik, iklim uyum gibi yaşamsal koşulların ne ölçüde ele alındığı; Esneklik ve Modülerlik temasında, geçici barınma birimlerinin kalıcı konutlara dönüşebilirliği veya değişen gereksinimlere göre uyarlanabilirliği konularına yer verilip verilmediği; Politika ve Yönetişim başlığı altında ise, afet sonrası geçici ve kalıcı konut üretim süreçlerinin devlet politikalarındaki yeri, işleyiş biçimi, uygulama yöntemleri ve bu süreçlerde yaşanan yönetsimsel sorunların incelenip incelenmediği değerlendirilmiştir. 16 akademik çalışmanın Tablo 2’de temalara göre makale sayıları görülmektedir.

Tablo 2. Temalara Göre Makale Sayıları

	KADEMELİ GEÇİŞ	KULLANICI KATILIMI / YEREL BAĞLAM	GEÇİCİ YAŞANABİLİRLİK	ESNEKLİK / MODÜLERLİK	POLİTİKA / YÖNETİŞİM
VAR	7	8	2	5	5
DOLAYLI / SINIRLI	4	5	10	3	2
YOK	5	3	4	8	9

Kademeli Geçiş ve Süreç Yaklaşımı teması 7 çalışmada belirgin biçimde, 4 çalışmada dolaylı olarak ele alınmış ve 5 çalışmada hiç yer almamıştır. Toplamda 11 çalışmada bu temaya yer verilmiştir. Bu bağlamda kademeli geçişin teorik çerçevede kabul gördüğünü ancak %30'luk bir oranda geçici-kalıcı geçişlerin bir süreç olduğunun göz ardı edilerek bağımsız çözümler gibi ele alındığını veya çalışma kapsamındaki konu ile ilişkisinin kurulmadığı söylenebilmektedir. Bu durum ise geçici barınma birimlerinin bir acil durum çözümü olarak değil daha uzun süre zarfında yaşam sürebilmek için tasarlanması gerektiğini, aşamaların dikkate alınarak tasarımların yapılması gerektiğinin farkındalığının arttığını ancak tam anlamıyla yerleşmediğini ifade etmektedir.

Kullanıcı Katılımı ve Yerel Bağlam temasın 8 çalışmada açıkça, 5 çalışmada dolaylı olarak ele alınmıştır. Yalnızca 3 çalışmada bu temaya değinilmemiştir. Çalışmalar oransal olarak bakıldığında yaklaşık %81'inde kullanıcı katılımının ve bağlamsal duyarlılığın literatürde önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Bu durum literatürde kullanıcı perspektifinin göz ardı edilemez bir boyut haline geldiğini ortaya koymaktadır.

Geçici Yaşanabilirlik kriterleri yalnızca 2 çalışmada açık ve belirgin biçimde ele alınırken, 10 çalışmada dolaylı biçimde yer almaktadır. Bunun yanı sıra 4 çalışmada hiç değinilmemiştir. Çalışmaların yaklaşık %75'inde kriterlere değinilmiş olsa da tüm çalışmaların yaklaşık %62'sinin dolaylı olarak temaya temas etmesi geçici barınma birimlerinin tüm gereksinimlerinin sistematik bir biçimde ele alınmadığını göstermektedir. Çalışmaların çoğunda kuruluş süresi ve maliyet gibi kriterler dikkate alınırken iklim, güvenlik, mahremiyet, sosyokültürel yapı gibi insan ve konfor alanı odaklı kriterlerin göz ardı edildiği görülmektedir.

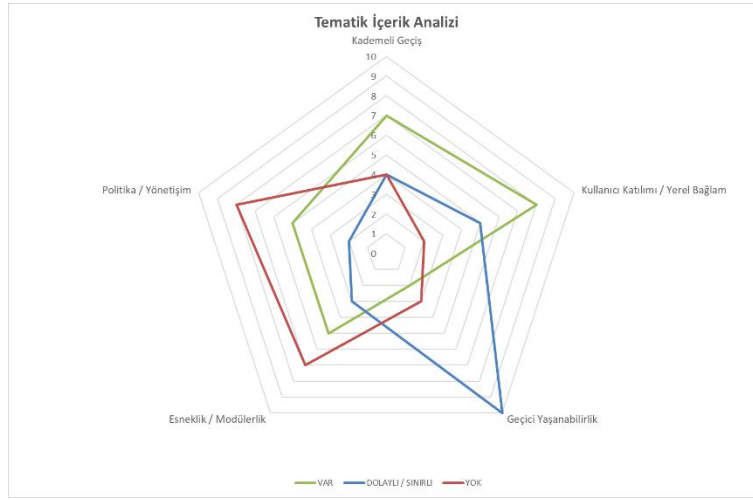
Esneklik ve Modülerlik teması, 5 çalışmada belirgin biçimde, 3 çalışmada ise dolaylı olarak ele alınırken; 8 çalışmada bu tema hiç yer almamıştır. Her ne kadar toplamda 8 çalışmada bu tema ile ilişki kurulmuş olsa da, çalışmaların önemli bir kısmında konu yalnızca kavramsal düzeyde ele alınmakta, yapısal veya tasarımsal düzeyde yeterince derinleştirilmemektedir. Bu durum, önerilen geçici barınma çözümlerinin çoğunlukla standart ve sınırlı prototipler üzerine kurulu olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, esnek ve modüler olarak tasarlanmış geçici barınma birimlerinin sayıca oldukça az olduğu ve farklı gereksinimlere yanıt verebilen geçici konut yaklaşımlarının literatürde yeterince temsil edilmediği söylenebilmektedir.

Politika ve Yönetişim teması çalışmaların 9'unda hiç yer almazken, 2'inde sınırlı veya dolaylı olarak ve 5'inde belirgin şekilde ele alınmıştır. Bu durum, politika süreçlerinin ve yönetim modellerinin geçici barınma literatüründe en az temsil edilen tematik alan olduğunu göstermektedir. Çalışılma oranının düşük olmasının sebebi temanın teknik çalışmaların kapsamı dışında kaldığını ya da araştırma düzeyinde karmaşık ve zorlayıcı olması olarak yorumlanabilmektedir. Ancak afet anı ve sonrası süreçlerinde uygulama eksikliklerinin çoğunun temeli yönetişimsel eksikliklere dayanmaktadır.

Akademik çalışmaların Şekil 5'de radar grafik biçiminde tematik içerik analizi görülmektedir. Radar grafikte yer alan VAR (yeşil) çizgisi, en yüksek değerlerini "Kullanıcı Katılımı ve Yerel Bağlam" ve "Kademeli Geçiş" temalarında göstermektedir. Bu durum, söz konusu iki temanın incelenen akademik çalışmalarda belirgin ve açık biçimde ele alındığını, dolayısıyla afet sonrası konut üretiminde hem kullanıcı odaklı yaklaşımların hem de geçici-kalıcı konut ilişkilerinin kuramsal ve uygulamalı düzeyde önemsendiğini ortaya koymaktadır. YOK (kırmızı) çizgisi özellikle "Politika ve Yönetişim" ile "Esneklik ve Modülerlik" temalarında en yüksek değerlere ulaşmıştır. Bu bulgu, bu iki temanın çalışmalarda göz ardı edildiğini, ya da analiz kapsamında yeterince yer bulamadığını göstermektedir. Özellikle politika yapımı, uygulama modelleri ve çok aktörlü yönetim yapılarının değerlendirme dışında kalması, afet sonrası barınma süreçlerinde stratejik karar mekanizmalarının literatürde sınırlı temsil edildiğine işaret etmektedir. "Geçici Yaşanabilirlik" teması ise farklı bir eğilim göstermektedir. Bu tema, VAR(yeşil) çizgisinde oldukça düşük, buna karşılık DOLAYLI/SINIRLI(mavi) çizgisinde en yüksek değere sahiptir. Bu, yaşanabilirlik kriterlerinin (mahremiyet, güvenlik, iklimsel uyum gibi) doğrudan değil, daha çok dolaylı biçimde ele alındığını; birçok çalışmada bu unsurların farklı başlıklar altında veya yüzeysel düzeyde işlendiğini göstermektedir.

Genel olarak Şekil 5'teki grafik, temalar arasında önemli farklılıklar bulunduğunu ortaya koymaktadır: "Kullanıcı Katılımı ve Yerel Bağlam" ve "Kademeli Geçiş" temaları literatürde daha belirgin biçimde ele

alınırken; “Geçici Yaşanabilirlik” büyük oranda dolaylı biçimde ele alınmakta, “Politika ve Yönetişim” ve “Esneklik ve Modülerlik” temaları ise yetersiz kalmaktadır. Bu dağılım, geçici barınma literatürünün teknik, yapısal ve kullanıcı odaklı yönlerinin belirli ölçüde temsil edildiğini; ancak yönetsel, stratejik ve uzun vadeli çözüm üretme kapasitelerinin hala sınırlı kaldığını göstermektedir.

Şekil 5. Tematik Analiz Radar Grafiği

Tematik analiz kapsamında incelenen beş ana tema arasındaki ilişkileri ortaya koymak amacıyla üç farklı ilişki matrisi oluşturulmuştur. Her bir matris, temaların çalışmalar içerisinde nasıl bir arada yer aldığını, ne ölçüde birlikte değerlendirildiğini ya da birbirini nasıl tamamladığını göstermeyi amaçlamaktadır.

Tablo 3’te yer alan kesişim değerleri, ilgili iki temanın açık ve belirgin (VAR) biçimde birlikte ele alındığı çalışma sayısını göstermektedir. Matris aynı zamanda ısı haritası tekniğiyle renklendirilmiş olup, içerik yoğunluğu hem sayısal hem de görsel olarak ortaya koymaktadır. Temaların güçlü ve doğrudan birlikte işlendiği örüntüler bu matris aracılığıyla tespit edilmektedir. Bu matriste en güçlü eşleşme, Kademeli Geçiş ile Politika ve Yönetişim temaları arasında olup, toplam 5 çalışmada bu iki tema birlikte belirgin olarak yer almıştır. Bu durum, geçici-kalıcı konut geçiş sürecinin yönetsel ve politik boyutlarla ilişkilendirildiğini ortaya koymaktadır. Kademeli Geçiş teması aynı zamanda Kullanıcı Katılımı ve Yerel Bağlam (4 çalışma) ve Geçici Yaşanabilirlik (2 çalışma) temalarıyla da doğrudan eşleşmiştir. Buna karşın, Geçici Yaşanabilirlik ile Esneklik ve Modülerlik temalarının yalnızca 1 çalışmada birlikte yer alması, bu iki tema arasında literatürde yeterli ilişki kurulmadığını göstermektedir.

Tablo 4’de yer alan kesişim değerleri, satırdaki temanın belirgin (VAR) biçimde ele alındığı ve sütundaki temanın ise dolaylı ya da sınırlı biçimde (DOLAYLI/SINIRLI) yer aldığı çalışma sayısını göstermektedir. Matris aynı zamanda ısı haritası tekniğiyle renklendirilmiş olup, içerik yoğunluğu hem sayısal hem de görsel olarak görülmektedir. Bu matris, herhangi bir ana temanın işlendiği çalışmalarda, diğer temalardan hangilerinin destekleyici olarak yer aldığını ortaya koymaktadır. Buna bağlı olarak temalar arası hiyerarşik ya da tamamlayıcı ilişkiler ortaya konabilmektedir. Bu analiz Kademeli Geçiş, Kullanıcı Katılımı ve Yerel Bağlam ile Esneklik ve Modülerlik temalarının belirgin şekilde işlendiği çalışmalarda, dolaylı olarak en çok ele alınan temanın 4 çalışma ile Geçici Yaşanabilirlik olduğunu göstermektedir. Bu durum geçiş süreci anlatılırken yaşanabilirlik kriterleri konusunun genel olarak arka planda veya yüzeysel biçimde ele alındığını aldığını ortaya koymaktadır. Ayrıca iki matris birlikte incelendiğinde bağlam ve kullanıcı perspektifinin ön planda olduğu çalışmalarda yaşanabilirlik boyutunun doğrudan değil, dolaylı biçimde yer aldığı görülmektedir. Politika ve Yönetişim teması, diğer temalara dolaylı eklenme oranı bakımından en düşük seviyede kalmıştır.

Tablo 3. Belirgin(Var) Tematik Kesişim Matrisi

VAR*VAR	Kademeli Geçiş	Kullanıcı Katılımı / Yerel Bağlam	Geçici Yaşanabilirlik	Esneklik / Modülerlik	Politika / Yönetişim
Kademeli Geçiş		4	2	1	5
Kullanıcı Katılımı / Yerel Bağlam	4		1	2	3
Geçici Yaşanabilirlik	2	1		0	2
Esneklik / Modülerlik	1	2	0		1
Politika / Yönetişim	5	3	2	1	

Tablo 4. Belirgin(Var) ve Dolaylı/Sınırlı Tematik Kesişim Matrisi

VAR*DOLAYLI	Kademeli Geçiş	Kullanıcı Katılımı / Yerel Bağlam	Geçici Yaşanabilirlik	Esneklik / Modülerlik	Politika / Yönetişim
Kademeli Geçiş		3	4	1	1
Kullanıcı Katılımı / Yerel Bağlam	2		4	1	1
Geçici Yaşanabilirlik	0	1		1	0
Esneklik / Modülerlik	3	1	4		0
Politika / Yönetişim	0	2	0	1	

Tablo 5'te yer alan kesişim hücreleri değerleri, ilgili iki temanın belirgin (VAR) ya da dolaylı (DOLAYLI/SINIRLI) biçimde ele alındığı çalışma sayısını göstermektedir. Matris ısı haritası tekniğiyle renklendirilmiş olup, bu doğrultuda temaların literatürde birlikte ele alınma eğilimleri değerlendirilmiştir. Bu kapsamlı matris, iki temanın aynı çalışmada ya belirgin ya da dolaylı olarak yer alıp almadığını göstermektedir. Literatürdeki en güçlü birliktelik, Kullanıcı Katılımı ve Yerel Bağlam ile Geçici Yaşanabilirlik temaları arasında görülmüştür; bu iki tema 11 çalışmada birlikte yer almıştır. Bu, kullanıcı perspektifiyle birlikte yaşanabilirlik kriterlerinin de ele alındığını ortaya koymaktadır. Kademeli Geçiş temasının da Kullanıcı Katılımı ve Yerel Bağlam (9 çalışma), Politika ve Yönetişim (10 çalışma) ve Esneklik ve Modülerlik (9 çalışma) temalarıyla güçlü eşleşme gösterdiği görülmüştür. Öte yandan, Geçici Yaşanabilirlik ile Politika ve Yönetişim temaları yalnızca 3 çalışmada birlikte yer almış olup, bu durum yaşanabilirlik kriterlerinin yönetsel bağlamla yeterince ilişkilendirilmediğini göstermektedir.

Tablo 5. Belirgin(Var) ve Dolaylı/Sınırlı Genel Tematik Kesişim Matrisi (Var-Var Kesişimi)

VAR+DOLAYLI* VAR+DOLAYLI	Kademeli Geçiş	Kullanıcı Katılımı / Yerel Bağlam	Geçici Yaşanabilirlik	Esneklik / Modülerlik	Politika / Yönetişim
Kademeli Geçiş		9	9	5	6
Kullanıcı Katılımı / Yerel Bağlam	10		11	6	7
Geçici Yaşanabilirlik	9	11		6	5
Esneklik / Modülerlik	6	6	6		3
Politika / Yönetişim	7	7	5	3	

Üç matris ve ısı haritası üzerinden yapılan analizler, geçici barınma literatüründe bazı temalar arasında güçlü ilişkilerin kurulduğunu, bazılarının ise daha yüzeysel ya da sınırlı biçimde ele alındığını göstermektedir. Özellikle “Kademeli Geçiş”, “Kullanıcı Katılımı ve Yerel Bağlam” ve “Politika ve Yönetişim” temaları arasında kurulan belirgin ilişkiler, geçiş sürecinin sadece mekânsal değil, aynı zamanda sosyal ve yönetsel boyutlarıyla da ele alındığını ortaya koymaktadır. Bu durum, geçici barınma süreçlerinin bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirildiğini ve karar alma mekanizmalarının da literatürde önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir.

Bununla birlikte, “Geçici Yaşanabilirlik” temasının diğer temalarla olan ilişkisi genellikle dolaylı kalmakta; bu da yaşanabilirlik kriterlerinin çoğu çalışmada arka planda tutulduğuna işaret etmektedir. Özellikle “Politika ve Yönetişim” ile “Geçici Yaşanabilirlik” temaları arasındaki zayıf ilişki, bu kriterlerin karar verici düzeyde yeterince ele alınmadığını düşündürmektedir. Öte yandan, “Kullanıcı Katılımı ve Yerel Bağlam” ile “Geçici Yaşanabilirlik” temaları arasındaki güçlü eşleşme, yaşanabilirlik meselesinin daha çok kullanıcı odaklı veya saha temelli çalışmalarda ön plana çıktığını göstermektedir.

Tüm bu veriler doğrultusunda, temalar arasında daha dengeli ve bütüncül ilişkilerin kurulmasına ihtiyaç olduğu, özellikle yaşanabilirlik boyutunun yönetsel, politik ve tasarımsal kararlarla daha sıkı biçimde ilişkilendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bu durum, gelecekteki araştırmalar için temalar arası bütünlük ve çok boyutlu yaklaşımların güçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, afet sonrası geçici barınma çözümlerinin kalıcı konutlara dönüşüm süreçlerini literatür temelli bir analiz çerçevesinde ele almakta; geçici barınmanın yalnızca fiziksel yapı üretimiyle sınırlı kalmayıp sosyal, yönetsel ve mekânsal boyutları içeren çok katmanlı bir planlama meselesi olduğunu ortaya koymaktadır. Sistematik literatür taraması doğrultusunda gerçekleştirilen inceleme, afet sonrası konut üretimiyle ilgili çalışmaların büyük oranda fiziksel prototip ve ürün tasarımı odaklı olduğunu, buna karşılık yönetim modelleri, yaşanabilirlik kriterleri ve esneklik gibi kavramların literatürde görece daha sınırlı yer bulduğunu göstermektedir. İncelenen literatür doğrultusunda, geçici konutların zamanla kalıcı yapılara dönüşümünün çoğunlukla kullanıcı müdahaleleriyle gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Kullanıcıların mekânsal ihtiyaçları, sosyal alışkanlıkları ve gündelik yaşam pratikleri doğrultusunda gerçekleştirdikleri bu müdahaleler, geçici konutların esnek, geliştirilebilir ve uyarlanabilir biçimlerde tasarlanmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Doğrusal geçiş, kademeli yerinde dönüşüm, kullanıcı müdahalesiyle dönüşüm gibi çeşitli geçiş yolları tanımlanmakta; bu yolların çoğunlukla kullanıcı inisiyatifiyle şekillendiği ve mekânsal süreklilik hedefi doğrultusunda farklılaşmakta olduğu görülmektedir. Bu durum, geçici barınma sürecinin doğrusal ve tekil bir süreçten ziyade, çok aktörlü ve bağlamsal koşullara duyarlı biçimde ilerlediğini göstermektedir. Bu bağlamda, çalışmada tanımlanan geçiş yollarının tipolojisi, literatürde dönüşüm süreçlerine ilişkin sınıflandırma önerisi niteliği taşımaktadır.

Çalışmada en fazla temsil edilen temaların “Kullanıcı Katılımı ve Yerel Bağlam” başlığı altında yoğunlaştığı, buna karşın “Politika ve Yönetişim” ile “Esneklik ve Modülerlik” gibi stratejik konuların daha sınırlı düzeyde işlendiği tespit edilmiştir. Bu durum, kullanıcı merkezli yaklaşımların önem kazandığını; ancak geçici barınma süreçlerinin uzun vadeli, çok düzlemli yönetimini sağlayacak kurumsal mekanizmaların literatürde yeterince temsil edilmediğini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, mahremiyet, iklimsel uygunluk, güvenlik gibi geçici yaşanabilirlik koşulları çoğu çalışmada ya dolaylı biçimde ele alınmakta ya da tasarım odaklı değerlendirmelerin gerisinde kalmaktadır. Bu durum, afet sonrası geçici barınma çözümlerinin yalnızca acil fiziksel ihtiyaçlara değil, sosyal iyileşme ve yaşam kalitesine de yanıt vermesi gerektiğini göstermektedir. Ayrıca, tematik analiz sonuçları, geçici barınmanın yalnızca bir geçiş aşaması değil, uzun vadeli mekânsal ve toplumsal stratejilere entegre edilmesi gereken bir planlama alanı olduğunu ortaya koymaktadır.

Elde edilen bulgular, afet sonrası geçici barınma çözümlerinin yalnızca kriz anına yönelik geçici çözümler olarak değil; uzun vadeli dönüşüm potansiyeline sahip, sürdürülebilir, esnek ve bağlama duyarlı mekânsal stratejiler olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda geçici konutların tasarımında;

yerel koşullara uyum sağlayabilen, kullanıcıların müdahalesine açık ve kademeli gelişime olanak tanıyan sistemlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda, yönetsimsel süreçlerin ve politika yapım mekanizmalarının bu dönüşüm sürecine entegre edilmesi, geçici barınma çözümlerinin başarı düzeyini belirleyen temel faktörler arasında yer almaktadır. Çalışmanın önerdiği bu çok boyutlu yaklaşım hem kullanıcı odaklı hem de kurumsal planlama mekanizmalarını içeren kapsayıcı bir çerçeve sunmaktadır.

Sonuç olarak, afet sonrası geçici barınma olgusu, yalnızca bir yapı üretim süreci değil; toplumsal iyileşme, mekânsal süreklilik ve yönetsel koordinasyon gerektiren çok boyutlu bir planlama problemi olarak ele alınmalıdır. Bu bağlamda, ilerleyen çalışmalarda geçici barınma alanlarının kalıcı yaşama evrilmesine olanak tanıyan esnek, katılımcı ve yerel dinamiklere duyarlı modellerin geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılmaktadır. Gelecek çalışmalarda, geçici barınma süreçlerinin yönetsimsel boyutlarına odaklanan, çok aktörlü ve katılımcı modellerin geliştirilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca, esneklik ve modülerlik ilkelerinin farklı bağlamlara uyarlanabilir geçici konut sistemlerine nasıl entegre edileceğine dair uygulamalı araştırmaların artırılması gerekmektedir. Buna ek olarak, yaşanabilirlik kriterlerinin kullanıcı deneyimleri üzerinden değerlendirildiği saha temelli çalışmalar, sosyal sürdürülebilirlik açısından önemli katkılar sağlayacaktır. Sonuç olarak, geçici barınma çözümleri; acil müdahalenin ötesinde, afet sonrası yaşamın sürdürülebilir yeniden inşasında stratejik bir araç olarak ele alınmalıdır.

KAYNAKLAR

- Alshawawreh, L., Pomponi, F., D'amico, B., Snaddon, S., ve Guthrie, P. (2020). Qualifying the sustainability of novel designs and existing solutions for post-disaster and post-conflict sheltering. *Sustainability*, 12(3), 890. <https://doi.org/10.3390/su12030890>
- Bologna, R. (2020). Operational dimension of post-disaster housing temporality and technical control tools. *TECHNE-Journal of Technology for Architecture and Environment*, 213–221. <https://doi.org/10.13128/techne-8232>
- Cerrahoğlu, M., ve Maden, F. (2024). Design of transformable transitional shelter for post disaster relief. *International Journal of Disaster Resilience in the Built Environment*, 15(2), 227–243. <https://doi.org/10.1108/IJDRBE-05-2022-0049/FULL/HTML>
- Cortes, G, ve Kang, E. (2016). Full-scale test of transitional wood shelter used by victims of typhoon Haiyan. *Journal of Wind Engineering and Industrial Aerodynamics*, 157, 15–22. <https://doi.org/10.1016/j.jweia.2016.08.002>
- Kadioğlu, M. (2008). Modern, bütünleşik afet yönetimin temel ilkeleri. In M. Kadioğlu ve E. Özdamar (Eds.), *Afet Azaltmanın Temel İlkeleri* (Vol. 1, Number 1, pp. 1–34). JICA TÜRKİYE OFİSİ.
- Kavaklı, B., ve Ekinci, S. (2023). A region-based criterion weighting approach for the assessment of post-disaster shelters. *Journal of Sustainable Construction Materials and Technologies*, 8(4), 278–296. <https://doi.org/10.47481/jscmt.1349554>
- Kennedy, J., Ashmore, J., Babister, E., ve Kelman, I. (2008). The meaning of “build back better”: evidence from post-tsunami Aceh and Sri Lanka. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 16(1), 24–36. <https://doi.org/10.1111/J.1468-5973.2008.00529.X>
- Kotani, H., Honda, R., Imoto, S., Shakya, L., ve Shrestha, B. K. (2020). Transition of post-disaster housing of rural households: A case study of the 2015 Gorkha earthquake in Nepal. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 44. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2019.101443>
- Leon, E., Kelman, I., Kennedy, J., ve Ashmore, J. (2009). Capacity building lessons from a decade of transitional settlement and shelter. *International Journal of Strategic Property Management*, 13(3), 247–265. <https://doi.org/10.3846/1648-715X.2009.13.247-265>

- Limoncu, S., ve Bayülgen, C. (2005). Türkiye’de afet sonrası yaşanan barınma sorunları. *Megaron*, 3(1). <https://www.proquest.com/scholarly-journals/türkiye-de-afet-sonrası-yaşanan-barınma-sorunları/docview/2066486275/se-2?accountid=191743>
- Lines, R., Walker, J. F., ve Yore, R. (2022). Progression through emergency and temporary shelter, transitional housing and permanent housing: A longitudinal case study from the 2018 Lombok. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 75. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2022.102959>
- Mira, L. A., Thrall, A. P., ve De Temmerman, N. (2014). Deployable scissor arch for transitional shelters. *Automation in Construction*, 43, 123–131. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.autcon.2014.03.014>
- Rahman, T. (2011). Aspirations and compromises: Changes in homestead space relations of the extreme poor after disaster. *PLoS Currents*, 3. <https://doi.org/https://doi.org/10.1371/currents.RRN1280>
- Shih, R., ve Ravinia, D. (2020). Ocho Balay: Design of a permanent typhoon shelter for the rural areas in the Philippines. *Pollack Periodica*, 15(2), 221–232. <https://doi.org/10.1556/606.2020.15.2.20>
- Tafti, M. T., ve Bashiri, M. (2022). Navigating transition: post-disaster housing pathways of households. *Journal of Housing and the Built Environment*, 37(4), 1745–1767. <https://doi.org/10.1007/S10901-021-09918-W>
- Viscuso, S., ve Zanelli, A. (2016). Insulated membrane kit for emergency shelters: product development and evaluation of three different concepts. *Procedia Engineering*, 342–351. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.proeng.2016.08.037>
- Wagemann, E. (2017). Need for adaptation: transformation of temporary houses. *Disasters*, 41(4), 828–851. <https://doi.org/10.1111/DISA.12228>
- Wagemann, E., ve Moris, R. (2018). Transitional habitability: Solutions for post-catastrophe in Chile. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 31, 514–525. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2018.06.007>
- Yılmaz, H. N. (2023). *Deprem Sonrası Kalıcı Konutlarında Yaşanan Değişimin Mekansal Analizi: Denizli Bahçelievler Örneği (Tez No. 800178)* [Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi]. YÖKTEZ Ulusal Tez Merkezi